

WSTĘP

Instytut Pamięci Narodowej rozpoczyna edycję nowego czasopisma naukowego „Polish-Jewish Studies”. Będzie to wydawany w języku polskim i angielskim rocznik poświęcony relacjom polsko-żydowskim oraz dziejom społeczności żydowskiej na ziemiach polskich w XX w.

Badania nad historią Żydów polskich od wielu lat są przedmiotem dociekań badaczy związanych z różnymi ośrodkami naukowymi zarówno w Polsce, jak i na świecie. Wśród nich znajduje się IPN. Z racji specyfiki tej instytucji prowadzone badania koncentrowały się i koncentrują głównie na problematyce Zagłady lub relacji polsko-żydowskich w okresie II wojny światowej. Pod szyldem IPN powstało wiele publikacji naukowych, popularnonaukowych oraz edukacyjnych¹.

---

¹ Wśród najważniejszych publikacji można wymienić (w ujęciu chronologicznym): *Wokół Jedwabnego*, t. 1–2, red. P. Machcewicz, K. Persak, Warszawa 2002; *Akcja Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie*, red. D. Libionka, Warszawa 2004; *Polacy i Żydzi pod okupacją niemiecką 1939–1945. Studia i materiały*, red. A. Żbikowski, Warszawa 2006; *Wokół pogromu kieleckiego*, red. Ł. Kamiński, J. Żaryn, Warszawa 2006; *Wokół pogromu kieleckiego*, t. 2, red. L. Bukowski, A. Jankowski, J. Żaryn, Warszawa 2008; *Zagłada Żydów na polskich terenach wcielonych do Rzeszy*, red. A. Namysło, Warszawa 2008; E. Rączy, *Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej na Rzeszowszczyźnie 1939–1945*, Rzeszów 2008; „*Kto w takich czasach Żydów przecho-wuje?...*”. *Polacy niosący pomoc ludności żydowskiej w okresie okupacji niemieckiej*, red. A. Namysło, Warszawa 2009; *Elity i przedstawiciele społeczności żydowskiej podczas II wojny światowej*, red. M. Grądzka-Rejak, A. Namysło, Kraków–Katowice–Warszawa 2017; *The Holocaust and Polish-Jewish relations*, red. M. Grądzka-Rejak, A. Sitarek, Warsaw 2018. Szczegółowy wykaz w języku polskim i angielskim znajduje się w katalogu publikacji IPN *Zagłada Żydów i stosunki polsko-żydowskie podczas II wojny światowej*, obejmującym lata 2000–2019 (Warszawa 2019). Zob. <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/katalog-publicacji/43598,Zagłada-Zydow-i-stosunki-polsko-zydowskie-podczas-II-wojny-swiatowej-katalog-pub.html>, dostęp kwiecień 2020.

Od niedawna badania te są prowadzone w ramach „Centralnego Projektu Badawczego IPN. Dzieje Żydów w Polsce i relacje polsko-żydowskie w latach 1914–1989”. Trzeba wspomnieć także o tym, że idei intensyfikacji badań nad problematyką żydowską w delegaturze kieleckiej od początku patronowała dr Dorota Koczwańska-Kalita, naczelnik Delegatury IPN w Kielcach, jednocześnie pomysłodawczyni powołania ogólnopolskiego czasopisma PJS.

Celem redakcji jest prezentacja ogólnopolskich, zagranicznych oraz regionalnych badań, a także zapoznanie czytelników z działaniami na rzecz zachowania pamięci o Żydach polskich. Z tych powodów zrodziła się inicjatywa powołania czasopisma, które – mamy nadzieję – będzie pełniło funkcję forum wymiany myśli naukowej w obszarze *Jewish studies* dla wszystkich badaczy, nie tylko związanych z IPN.

Chcielibyśmy rozwinąć podjęte już kierunki badawcze z uwzględnieniem wielorakich aspektów i zagadnień obrazujących doświadczenia pozytywne i negatywne obu narodów, czemu sprzyja m.in. nowelizacja ustawy o IPN z 2016 r., w której rozszerzono zakres ustawowy działań tej instytucji o lata 1917–1938².

Pierwszy numer PJS zawiera istotne zagadnienia, które chcielibyśmy w przyszłości poruszać. Tom został podzielony na trzy działy: „Studia”, „Recenzje/Polemiki” oraz „Kronika”. Artykuły zaprezentowane w obrębie studiów dotyczą wydarzeń związanych z okresem II wojny światowej. W pierwszej kolejności należy wskazać prace poszerzające wiedzę i perspektywę badawczą w zakresie pomocy świadczonej Żydom przez Polaków w czasie Zagłady: autorstwa Sebastiana Piątkowskiego (*„Aryjskie papiery”. Z problematyki pomocy udzielanej przez Polaków Żydom w legalizowaniu fałszywych tożsamości na obszarze Generalnego Gubernatorstwa*) oraz Alicji Gontarek (*Polskie przedstawicielstwo konsularno-dyplomatyczne w Hawanie a sprawa uchodźców żydowskich na Kubie podczas II wojny światowej*). Kolejny tekst – Jarosława Tomasiewicza (*Kwestia żydowska w myśli politycznej obozu narodowego 1939–1945*) – przynosi podsumowanie istniejącego dorobku w zakresie postaw obozu narodowego wobec Żydów, a praca Macieja Żuczkowskiego (*Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej – Wolność, Równość, Niepodległość wobec ludności żydowskiej w okresie II wojny światowej*) przybliża zagadnienie kwestii żydowskiej na łamach prasy socjalistycznej, jednego z ważnych nurtów wydawnictw podziem-

---

² Zob. Dziennik Ustaw 2016, poz. 1575, s. 5.

nych. Problematykę rozliczeń powojennych z osobami popełniającymi zbrodnie na Żydach na przykładzie Wodzisławia poruszył natomiast Tomasz Domański (*Proces z dekretu sierpniowego policjantów granatowych z Wodzisławia oskarżonych o popełnienie zbrodni na Żydach*).

Ważne ustalenia w obszarze studiów źródłoznawczych przynoszą zamieszczone w tomie recenzje. Szczególnie interesująca jest obszerna polemiczna recenzja książki *Pod klątwą*³ Joanny Tokarskiej-Bakir, opracowana przez Ryszarda Śmietankę-Kruszelnickiego. Ponadto w dziale znajduje się recenzja książki Wolfganga Curilla *Der Judenmord in Polen*⁴, napisana przez Wojciecha Wicherta. W kontekście recenzji i polemik do pierwszego numeru została dołączona *Korekta obrazu*⁵ Tomasza Domańskiego, będąca polemiką z autorami i redaktorami książki *Dalej jest noc*⁶.

Tom zamyka dział „Kronika”, w którym zamieszczono sprawozdanie z konferencji *Nations of Occupied Europe Facing the Holocaust* (Warszawa, 6–8 grudnia 2017 r.) oraz dwa artykuły prezentujące dokonania związane z przywracaniem pamięci o Żydach ze Staszowa oraz budowaniem relacji między Polakami i Żydami na przykładzie Dni Judaizmu w Chmielniku w województwie świętokrzyskim.

Mamy nadzieję, że tematyka poruszona w roczniku PJS spotka się z żywym odzewem środowisk naukowych. Zachęcamy historyków specjalistów, a także badaczy z dziedzin pokrewnych, którzy zajmują się obszarem studiów żydowskich, do nadsyłania tekstów. Jesteśmy również otwarci na młodych badaczy, regionalnych pasjonatów historii czy nauczycieli. Zapraszamy do dzielenia się za naszym pośrednictwem efektami własnych badań i działań.

W imieniu redakcji

Dr Tomasz Domański

---

³ J. Tokarska-Bakir, *Pod klątwą. Społeczny portret pogromu kieleckiego*, t. 1, t. 2: *Dokumenty*, Warszawa 2018.

⁴ W. Curilla, *Der Judenmord in Polen und die deutsche Ordnungspolizei 1939–1945*, Verlag: Ferdinand Schöningh, Paderborn – München – Wien – Zürich 2011.

⁵ T. Domański, *Korekta obrazu? Refleksje źródłoznawcze wokół książki Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*, t. 1–2, red. B. Engelking, J. Grabowski, Warszawa 2018, Warszawa 2019.

⁶ *Dalej jest noc. Losy Żydów w wybranych powiatach okupowanej Polski*, t. 1–2, red. B. Engelking, J. Grabowski, Warszawa 2018.